

הכנסת מרכז המחקר והמידע

ירושלים, ה' בתמוז תשע"ה
22 ביוני 2015

לכבוד
יושב-ראש ועדת הכלכלה וחברי הוועדה

שלום רב,

הנדון: דליפת הנפט בצומת באר-אורה ("עברונה") – נתוני רקע

מסמך זה מוגש כרקע לדיון בוועדת הכלכלה בנושא "שינוי תנאי הזיכיון של קצא"א בעקבות דליפת הנפט באילת" ב-23 ביוני 2015. מובא בו רקע כללי בדבר דליפת הנפט ומוצגות פעולות שנקטו בעקבותיה.¹

הדליפה

- במסגרת הפעולות להעתקת שדה התעופה של אילת צפונה ממקומו הנוכחי פעלה חברת קו צינור אילת-אשקלון (קצא"א) לשינוי תוואי צינור נפט שבבעלותה, צמוד לכביש 90 בצומת הפונה לבאר-אורה וממערב לו.²
- במהלך העבודות התנתקו שני חלקי הצינור, בשעות הערב של 3 בדצמבר 2014.
- עקב התנתקות שני חלקי הצינור נשפכו 5,000 קוב (5,000,000 ליטרים) של נפט גולמי (נפט גולמי הוא צמיגי למדי, להבדיל מדלק סילוני, כמו זה שנשפך בדליפה בצינור קצא"א בנחל צין ב-2011, שבשל דלילותו מחלחל ביתר קלות).
- הנפט זרם 1,200 מ' לכיוון דרום, ממערב ובמקביל לכביש 90, ואז שטף מזרחה אל תוך חורש השיטים בשולי מלחת עברונה.
- אורך השטח המזוהם הוא כ-6 קילומטרים, והוא מתפרס על כ-145 דונם. באיור שבנספח מוצגים פריצת הנפט, זרימתו והאזורים שבהם נאצר.
- הנפט הגיע עד כ-300 מ' מהגבול עם ירדן. ממשלת ירדן קיבלה עדכונים במהלך האירוע כולו מהמשרד להגנת הסביבה באמצעות משרד החוץ.
- הנפט לא הגיע למפרץ אילת.
- בעקבות האירוע נרשם זיהום אוויר חריג, והמשרד להגנת הסביבה הורה על סגירת האזור.

¹ אלא אם צוין אחרת מקור הנתונים הוא גיא סמט, מנהל מחוז דרום במשרד להגנת הסביבה. שיחת טלפון, 22 ביוני 2015.

² יהושע שקדי, מדען ראשי ברשות הטבע והגנים, עדכונים מעברונה – דיווח לוועדה המדעית-מקצועית, 13 בדצמבר 2014.

הטיפול באירוע

- הגוף המרכזי בטיפול באירוע היה המשרד להגנת הסביבה. גופים אחרים שהיו שותפים לטיפול הם קצא"א, רשות הטבע והגנים (רט"ג) והרשות הארצית לכבאות והצלה (כב"ה).
- פעולת הטיפול המיידית העיקרית הייתה חפירה של שלושה "אגמוני ניקוז" שאליהם הוסטה כל הזרימה. לדברי המשרד להגנת הסביבה פעולה זו הביאה תועלת משום שהיקף הזרימה ועוצמתה היו קטנים בהתחשב בהיקף הצינור (0.85 מ'), וזאת משום שמערכת בקרת הדליפות של קצא"א הפסיקה מייד את הזרמת הנפט.
- יומיים לאחר האירוע נשאבו 2,000 קוב נפט מתוך אגמוני הניקוז אל מכליות של קצא"א.
- בתוך שבוע פונו במשאיות כ-30,000 טונות קרקע מזוהמת שבתוכה נספגו כ-800 קוב נפט, ו-1,500 קוב נפט התאדו.
- לדברי המשרד להגנת הסביבה, תיקון צינורות נפט הוא דבר שבשגרה.
- לנוכח האירוע החרוג של דליפת הנפט בזמן התיקון הוחלט לפתוח בחקירה פלילית בחשד לרשלנות. טרם פורסמו מסקנות כלשהן מהליך זה.
- בהחלטת הממשלה מס' 2381 מ-28 בדצמבר 2014 נקבעו משימות אחדות למשרד להגנת הסביבה :
 1. הקמתה של מינהלה לפיקוח על פעולות השיקום באתר ;
 2. ניטור סביבתי מחוץ לשמורת הטבע "עברונה" ;
 3. הקמת צוות בין-משרדי בראשות המשרד "אשר יבחן את היבטי הסביבה של שימושי הקרקע והשימוש בחוף בפעילותה של קצא"א".
 נוסף על כך הוטלו באותה החלטה כמה משימות על רשות הטבע והגנים :
 1. פעולות ניטור בתחום שמורת "עברונה" ;
 2. מחקר אקולוגי בתחום השמורה ;
 3. פעילות כפי שתידרש על-פי תוכנית השיקום שתאשר מינהלת "עברונה" שתוקם מתוקף אותה ההחלטה במשרד להגנת הסביבה ;
 4. שיקום אוכלוסיית בעלי-החיים, ובכלל זה בנייתו של מעבר עילי לבעלי-חיים מעל כביש 90 ;
 5. הכנת תוכנית לאיתור שטחים מתאימים לשמורת טבע שישמשו פיצוי סביבתי על האזור שנפגע והעברתה לגורמים המתאימים.

מצב האתר כיום

- ב-2 באפריל 2015, בעקבות דיגום אוויר שלא נמצאו בו מזהמי אוויר החורגים מתקני המשרד להגנת הסביבה, הוחלט על פתיחת שמורת "עברונה" לציבור הרחב.³
- להערכת המשרד להגנת הסביבה נותרו כיום בשמורה כ-700 קוב נפט, וכולו ספוח בקרקע ולא במצב נוזלי.
- בעקבות הדליפה פרסמה קצא"א קול קורא לבדיקת טכנולוגיות לניקוי הקרקע. רט"ג מנהלת ומבקרת את ההליך לבחירת טכנולוגיית השיקום המתאימה.⁴ מרט"ג נמסר כי כיום שבע חברות בוחנות את הטכנולוגיות שלהן בשטח השמורה, ולהערכתה בתוך שישה חודשים תהיה המלצה בדבר תוכנית שיקום לשטח שנותר.⁵
- מרכז מדע ים המלח והערבה פרסם בפברואר 2015, כחודשיים לאחר האירוע, חוות דעת אקולוגית ובה המליץ להימנע בשלב זה מפגיעה נוספת במערכת הקיימת ולנקוט פעולות שיקום זהירות והדרגתיות.⁶ בדוח מוצגת פגיעה אפשרית בכל היבטי המערכת האקולוגית.
- לפי חוות דעת כלכלית שהכינו מוסד שמואל נאמן למחקר מדיניות לאומית וחברת הייעוץ הפרטית Adalya לבקשת עמותת אדם טבע ודין, עלות הנזקים שנגרמו מהדליפה היא 526.8 מיליון ש"ח, בהערכה שמרנית.⁷

כתיבה: ד"ר עדי ענבר, רכזת

אישור: ד"ר שירלי אברמי, מנהלת

מרכז המחקר והמידע של הכנסת

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

³ המשרד להגנת הסביבה, [סגן השר אקוניס: שמורת עברונה נקייה מזיהום אוויר ותפתח מחדש לציבור](#). תאריך כניסה: 22 ביוני 2015.

⁴ יהושע שקדי, המדען הראשי ברשות הטבע והגנים, [עדכונים מעברונה – דיווח לוועדה המדעית-מקצועית](#), 13 בדצמבר 2014.

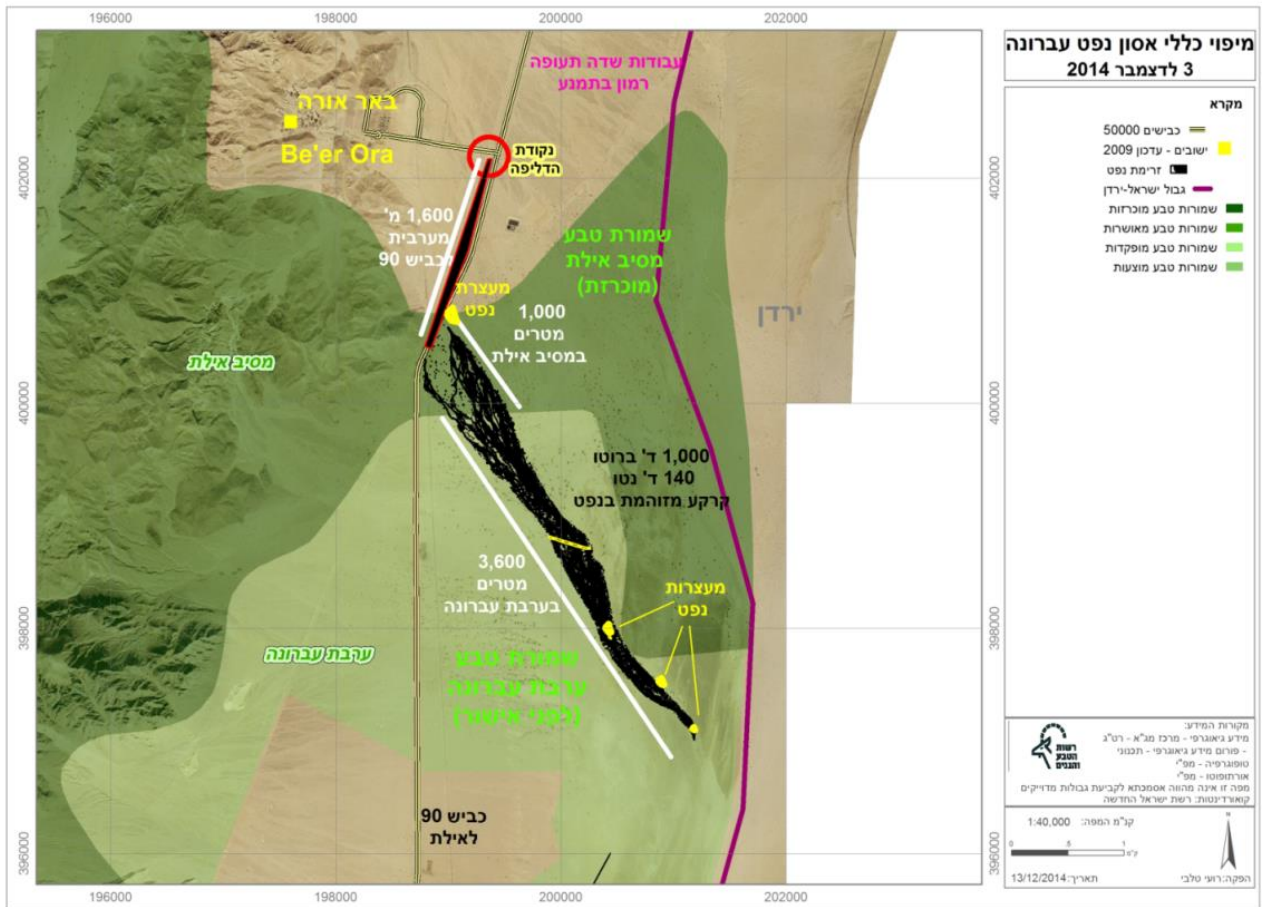
⁵ יוסי ורצברגר, יועץ המנכ"ל וממונה על חופש המידע ברשות הטבע והגנים, שיחת טלפון, 22 ביוני 2015.

⁶ אלי גרונר ואח', [חוות דעת אקולוגית בנושא זיהום נפט בשמורת עברונה](#), 28 בפברואר 2015.

⁷ אדם טבע ודין, [הערכת הנזק הכלכלי של דליפת הדלק בצומת באר-אורה 3/12/14](#), מרס 2015.

נספח

איור : אזור פריצת הנפט וזרימתו והאזורים שבהם נאצר הנפט⁸

⁸ יהושע שקדי, המדען הראשי ברשות הטבע והגנים, עדכונים מעברונה – דיווח לוועדה המדעית-מקצועית, 13 בדצמבר 2014.